

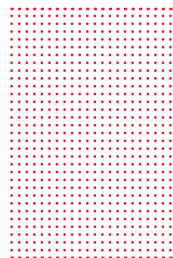
Gemeenten realiseren zich onvoldoende dat ze aantrekkelijke **informatie** in huis hebben **voor buitenlandse inlichtingendiensten**. Vooral Russen vissen ernaar, zegt plaatsvervangend hoofd van de AIVD Marc Kuipers. **'Het ondenkbare gebeurt.'**

MARTIJN DELAERE

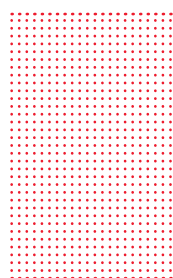
Elke **gemeente** is begeerlijk **doelwit**

Wat stellen we nou eigenlijk voor. Zegt een blik op de wereldkaart niet voldoende? Texas is negentien keer groter. 'Wij vinden onszelf maar klein en onbetekenend', zegt hoogleraar International Relations & Security bij de Campus Den Haag Rob de Wijk. 'Dat is dom', vervolgt de hoogleraar, tevens directeur van The Hague Security Delta, 'want daarmee verwar je de geografische omvang van Nederland met onze positie in de wereld. Vooral in de politiek bespeur ik een calimerocomplex, terwijl we toch de zeventiende economie van de wereld zijn. Dat betekent dat pakweg 183 landen jaloers op ons zijn.'

Dat sentiment weinig voor te stellen, bevordert dat overheden en bedrijven naïef en zorgeloos omspringen met vertrouwelijke informatie, zegt het plaatsvervangend hoofd van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) Marc Kuipers. Als we toch niets voorstellen, dan hebben de Chinezen dat toch ook wel door? Alleen, die zien Nederland niet als een onbetekenend landje, maar als 's werelds vijfde kennis-

**'AMBTENAR
NAAR
MOET VEEL
ALERTER
ZIJN'**

economie, concludeerde de AIVD in zijn jaarverslag 2012. Voor landen als China, Rusland en Iran is Nederland een appetijtelijk doelwit van infiltratie, 'vanwege zijn kennisintensieve en internationaal georiënteerde economie', aldus de inlichtingendienst in Zoetermeer.

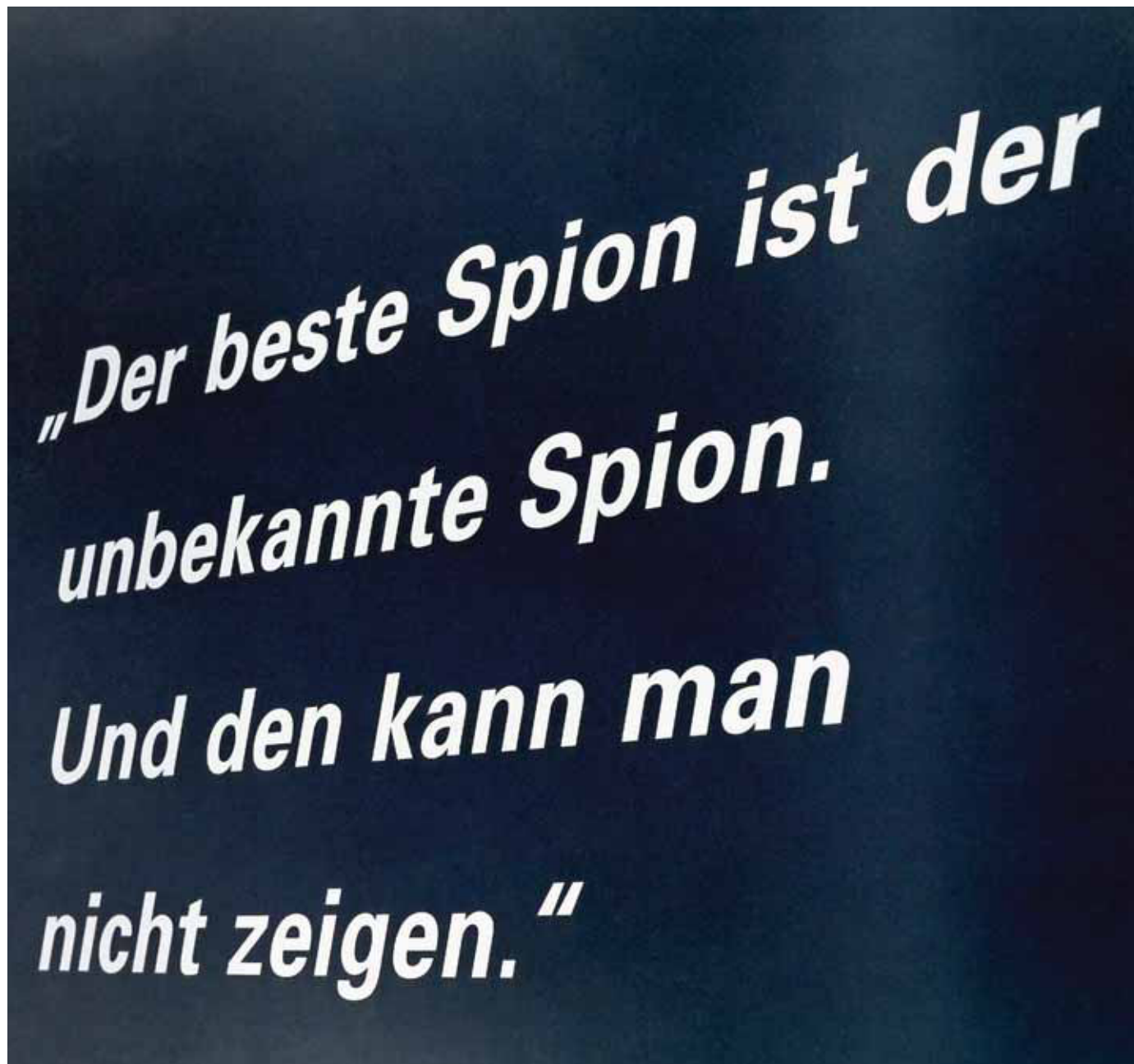
Er wordt in Nederland meer dan ooit gespioneerd. AIVD-topman Kuipers: 'Omdat alles met elkaar verbonden is en de wereld is geglobaliseerd, is het instrument van spionage belangrijker geworden. Niemand kan meer iets op zichzelf regelen; iedereen moet coalities sluiten. Het is daardoor des te belangrijker geworden dat je weet wat andere partijen denken, willen en doen.'

Kapers

Marc Kuipers wijst vooral op de spionageactiviteiten van de Russische inlichtingendiensten, maar er zijn meer kapers op de kust – uit oost én west. Kuipers: 'Ik las vanochtend nog een uitspraak in de krant van de Britse staatsman Lord Palmerston die zei: "Naties hebben geen permanente bondgenoten of vijanden, ze heb-

ben alleen permanente belangen." Waar belangen parallel lopen, heb je minder van elkaar te vrezen. Maar als ze niet gelijk lopen, dan moet je er rekening mee houden dat iedereen wil meekijken en dat ook daadwerkelijk doet. Dus moet je je afvragen of je voor besprekingen in het buitenland wel alles moet meenemen en of je alles moet zeggen als je telefoneert of mailt.'

Dat hoeven helemaal geen staatsgeheimen te zijn, zegt Kuipers, 'want daarvan ken je de regels.' Het gaat om vitale informatie van een bedrijf, gemeente of samenwerkingsverband of om schijnbare huis-tuin-en-keuken-gegevens op basis waarvan een geheime dienst nieuwe aanknopingspunten kan vinden. Informatie waarmee doorgaans slordig wordt omgesprongen, aldus het plaatsvervangend hoofd van de AIVD. 'Uit ons onderzoek blijkt dat ambtenaren met het grootste gemak concepten voor internationale vergaderingen en standpuntbepalingen van de overheid heen en weer mailen.' Ambtenaren zouden veel alerter moeten zijn, vindt Marc Kuipers, en ver-

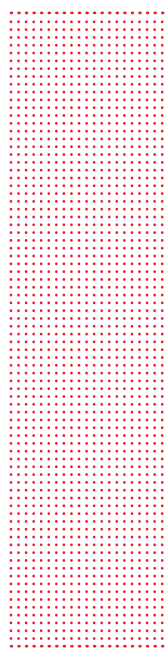
LIJF/H.H.

moedens van spionage bij de beveiliging van de eigen organisatie of bij de AIVD moeten melden. 'Als mensen mij vragen om iets na te slaan wat niet tot het normale werkprotocol behoort, wat zou daarvan dan de reden kunnen zijn? Is er toezicht op het gebruik van systemen door medewerkers? Wordt gekeken of er datastromen op rare tijdstippen zijn?' Buiten de publiciteit en de strafketen om grijpt de AIVD in als ze uit het ontwarde netwerk van een buitenlandse inlichtingenofficier een ambtenaar opvist, aldus Kuipers. 'Als er niet te veel kwetsbare informatie wegloopt, dan kunnen we de schade aankijken om te zien of er meer ondersteuningscontacten zijn, maar als de spionage de nationale veiligheid raakt, dan grijpen we in. In een eerder stadium proberen we mensen

beveiligingsbewust te maken en waar-
schuwen wij ervoor dat ze kunnen
worden benaderd door de Russische
geheime dienst.'

Russen

De AIVD heeft vooral de Russen in de smiezen omdat zij het brutaalst zijn, zegt Marc Kuipers. 'We weten dat zowel op de ambassade in Den Haag als bij de handelsvertegenwoordiging in Amsterdam inlichtingenofficiëren rondlopen. Agenten van de Russische buitenlandse inlichtingendienst SVR worden erop uit gestuurd om economische informatie te verzamelen. Daar zijn ze voor, staat gewoon in de wet.' Er komen wetenschappelijke delegaties uit Rusland naar Nederland waarvan de helft bestaat uit wetenschappers die ook agenten voor de

geheime dienst zijn, weet Kuipers. 'Zij nemen potentiële agenten op de korrel en proberen contacten te cultiveren. Wij realiseren ons in Nederland onvoldoende dat dit meer gebeurt dan tijdens de Koude Oorlog en wij beseffen ons al helemaal niet dat de Russen juist niet mikken op de top maar op de middenlaag. Chris V. was geen generaal en Raymond P. zat bij Buitenlandse Zaken helemaal niet in de top en hij had ook geen toegang tot allerhande staatsgeheimen, maar hij was wél iemand die heel veel kon opslurpen en andere contacten in kaart kon brengen.' Ex-ambtenaar Raymond P. kreeg dit voorjaar twaalf jaar gevangenisstraf voor het verkopen van informatie via een Duits spionnenechtpaar aan de Russische buitenlandse inlichtingen-

dienst SVR. Ook dit voorjaar werd oud F-16 vlieger Chris V. door het gerechtshof in Den Haag in hoger beroep veroordeeld tot vier jaar celstraf omdat hij voor 500.000 euro informatie over de bewapening van de F-16 wilde verkopen aan de Russische ambassade.

Ambtenaren worden niet van de ene op de andere dag gerekruteerd. Dat gaat sluipenderwijs, aldus Kuipers. 'Het is fascinerend om te zien hoe zoiets verloopt. Geheime diensten hebben heel veel geduld om tegen jou aan te lopen. Ze maken een praatje tijdens een congres. Drie maanden later zijn ze toevallig in Nederland, er is wat mailverkeer, er wordt wat informatie uitgewisseld over het vakgebied, je wordt uitgenodigd om eens langs te komen. Dan ben je een jaar verder en is er nog steeds niets gebeurd. Het contact is wel nauwer en persoonlijker geworden. Heel langzaam halen ze je binnen om uiteindelijk de kaart te spelen. Daarbij doen ze een beroep op bijvoorbeeld de kennis of de loyaliteit van de ambtenaar. Ook proberen ze aan te sluiten bij diens persoonlijke drijfveren. Hoewel er best wel eens wordt ingespeeld op behoefte aan geld of op een zwak voor vrouwelijk schoon, verloopt het spel doorgaans veel subtieler. Zeker bij de Russen. De beste informatie krijg je met vriendelijkheid en geduld.'

Nonchalant

Cultivering van contacten en rekrutering van agenten door buitenlandse inlichtingendiensten, gaat hand in hand met cyberspionage, aldus AIVD-topman Kuipers. Overheden en bedrijven onderschatten de gevaren

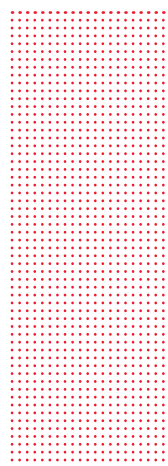
van cyberspionage echter schromelijk, zegt oud-generaal Dick Berlijn, voormalig commandant der strijdkrachten en thans cybeveiligheidsadviseur bij Deloitte.

'Bestuurders op het hoogste niveau springen niet zelden nonchalant om met cybeveiligheid', zegt hij. Bij zijn bezoeken aan raden van bestuur, directies en ministeries merkt Dick Berlijn telkens weer dat cybeveiligheid in de *boardrooms* vooral met de mond wordt beleden. 'Dus je kent de relevante bedreigingen? Je weet waar de kwetsbaarheden zitten? Je weet dat er voldoende preventieve maatregelen zijn genomen? Je weet wie inlogt op je netwerken?', vraagt Berlijn dan. Geen idee.

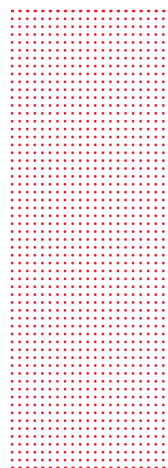
'Dat beeld herken ik 100 procent', zegt Marc Kuipers van de AIVD.

'Mensen gaan niet uit slechtigheid achteloos om met vertrouwelijke informatie en met hun internetverkeer. Het heeft te maken met functionaliteit, lekker handig om op één toestel alles te hebben – *anytime, anyplace, anywhere*, maar wel kwetsbaar – en het is ook het ondenkbare. Het zal toch niet zo zijn dat iemand meeleest? Die combinatie maakt dat mensen geneigd zijn om de risico's niet tot zich toe te laten.'

En dus opent een ambtenaar trouwhartig een e-mailbericht met een bijlage van een bekende die hij een jaar geleden ontmoette en vervolgens kruipt de malware zijn pc binnen en wordt een *keylogger* op zijn systeem geïnstalleerd waarmee zichtbaar wordt welke toetsen hij indrukt. Marc Kuipers: 'We zien dat de klassieke vorm van spionage is vermengd met de moderne cyberspionage. Mensen zetten allerlei privé zaken op het inter-

DAN KRUIPT MALWARE DE PC BINNEN

net, op Facebook bijvoorbeeld. Informatie die aanknopingspunten voor contacten oplevert'. Cyberspionage is weliswaar enorm toegenomen, maar rekrutering komt nog steeds het meeste voor, aldus Kuipers. 'De gereedschapskist van de klassieke spion is alleen groter geworden door de mogelijkheden van het internet en onze verslaving om altijd online te zijn.'

Risico's

De Russische geheime diensten zijn volgens AIVD-topman Kuipers bereid om de betrekkingen tussen Nederland en Rusland op het spel te zetten. 'Ze nemen enorm veel risico's omdat de opbrengst vele malen groter is.' Juist omdat er zo veel voordelen zijn te behalen met spionage, kan de AIVD wel bezig blijven met het jagen op en uitwijzen van buitenlandse inlichtingendiensten, zegt Marc Kuipers. Het plaatsvervangend hoofd van de Nederlandse geheime dienst: 'We hebben veel zicht op de werkwijze van buitenlandse inlichtingendiensten, maar het is een ondankbare tak van sport. We lopen erachteraan, we pakken iemand die het land wordt uitgezet of voor de rechter komt, maar voor iedereen die je pakt, komen er twee terug. Daarom hebben wij de wereld op zijn kop gezet en ons afgevraagd: waarin zijn buitenlandse spionagediensten nou geïnteresseerd? Moeten wij vanuit een analyse van de kernbelangen van Nederland niet meer inzetten op preventie? Dat levert meer op dan het uitwijzen van een buitenlandse inlichtingendiensofficier. Dus zeg ik tegen ambtenaren van Amsterdam tot Venray: haal het ondenkbare maar binnen, want het ondenkbare gebeurt.' <

ADVERTENTIE

In control naar bedrijfsvoering!

Versterk de adviesvaardigheid van uw financials.

Kies dan voor de **opleiding Adviseur Bedrijfsvoering**. Na afloop van de opleiding opereren zij effectiever in het complexe organisatorische en politieke krachtenveld. Hebben een eigen visie op de rol als business partner bedrijfsvoering. Kennen de uitdagingen en knelpunten die ontstaan in de doorontwikkeling naar business control. Adviseren proactief en zijn zich bewust van hun persoonlijke stijl van adviseren.

Vraag direct meer informatie aan via opleidingen@jsconsultancy.nl of bel 070 - 362 17 77.

JS Consultancy

Kennis van de Overheid

Beste HRM Dienstverlener voor de Overheid

ADVIES INTERIM OPLEIDINGEN WERVEN & SELECTIE MOBILITEIT

AMSTERDAM DEN HAAG DEN BOSCH HAARLEM ZWOLLE